

MARIČKA ŽNIDARŠIČ, NALOMLJENA VEJA

Pesniška zbirka* Maričke Žnidaršič je razdeljena v tri razdelke: v prvem so zbrane pokrajinske podobe, v drugem erotične pesmi, v zadnjem bolesterne, predsmrtne refleksije. Toda to je le formalna razdelitev, kajti v knjigi odločno prevladuje en sam motiv: ljubezen. Krajina je samo slikovita kulisa ljubezenskega doživetja in življenjska stiska zgolj njegovo tragično dopolnilo. Urbanost na eno samo temo je poglobljena značilnost pričujoče knjižice in bo tudi izhodišče za kratko razmišljanje o liričnem razvoju Maričke Žnidaršič. V njenih prejšnjih dveh zbirkah namreč takšne doživljajske koncentracije ni bilo.

Podatek o osnovnem motivu razodeva torej večji premik v liričnem svetu Maričke Žnidaršič. To ni težko dokazati. V njenem dosedanem ustvarjanju so na primer zavzemale velik, če ne celo največji delež pokrajinske podobe. Te drobne, zelo preproste, toda sveže in z imenitnim očesom za barvitost skicirane risbe so dostikrat posredovale samo obrise rodne pokrajine pod Snežnikom ali pa utripale v nekem splošnem, osebno neopredeljenem razpoloženju. V pričujoči knjigi je takih čistih slikarskih stihov zelo malo. Pokrajina je postala samo okvir za izrazito osebno, determinirano doživetje. Takšno doživetje pa seveda ni več navezano zgolj na snežniško domačijo, saj spremlja pesnico na vseh njenih poteh; in res — pokrajina je v novi liriki razmaknila meje in se zdaj razprostira od morskega obrežja do prekmurske ravnine. To je zunanje znamenje kvalitetno novega odnosa do pejzaža, v bistvu pa ta odnos pomeni višjo stopnjo liričnega ustvarjanja: pesnica je prerasla nevtrarno slikanje, njen bolj razviti lirični organizem vsepovsod terja izpoved lastnega življenja.

In to življenje je docela prežeto z velikim ljubezenskim hrepenenjem. Vsa zbirka je uglašena na erotični refren in zdi se, da so celo pesmi, v katerih ljubezensko čustvo ni naravnost izpovedano, porojene iz ljubezenske bolečine (nekatero razpoloženske in pokrajinske v prvem razdelku). Ljubezen posvečuje vse stvari: samotni mlin ima lirično ceno predvsem zato, ker »ljubezen, smeh sta bila tod razpeta«, bolniška postelja pa zategadelj, ker je »za najlepše ogoljufana« — za ljubezen. Tako zelo lahko obvlada eno samo čustvo resnično samo

ženo, ki ji je ljubezen
ves čas bičala srce,
jo vabila, hrati pa
izmikala roke.

Od pesmi do pesmi je razpeta široka klaviatura erotike in zelo žensko, zelo naravno ter zelo iskreno srce preigrava na njej vse variacije ljubezenske melodije — od nežne sanjarije v duru do bridkega mola v uri slovesa in odpovedi.

Tej ljubezenski zgodbi daje izrazito osebni, tragični prizvok predsmrtna slutnja, ki se zlasti pogosto oglašča v zadnjem ciklu. Tudi misel na smrt prihaja predvsem kot misel na odpoved ljubezni, tako močno je namreč življenje odvisno od romantičnih čustev. V pričujoči liriki je med ljubeznijo in življenjem postavljen enačaja in hrepeneč ženski klic po ljubezni, ki ne zveni

* Marička Žnidaršič: Nalomljena veja. Cankarjeva založba. Ljubljana 1957.

samo iz direktnih erotičnih izpovedi, ampak iz čustvenega podteksta celotne zbirke, je hkrati klic po življenju. Ob težki slutnji, ki nikakor ni samo lirična fikcija, ampak je med verzi najti zanjo nekaj konkretnih podatkov, je ta onemogli klic resnično pretresljiva tožba življenja žejne, a usihajoče žene,

ki ves čas verjela
v dobro je, ki bo prišlo,
a potem vse tisto dobro
mimo nje je šlo.

Individualna ljubezenska izpoved, ta vseobsežnost in vsemogočnost erotike ter izenačenje ljubezni in življenja v senci smrti, je vsekakor nov dokaz o višji stopnji liričnega doživljanja Maričke Žnidaršič. Njen pesniški svet je postal v primeri s prejšnjima zbirkami mnogo bolj samostojen, zrel in zapleten, ta izpopolnjeni organizem pa seveda terja enako izpopolnjeni lirični organ. Toda proces dozorevanja je potekal enostransko in pesniški izraz Maričke Žnidaršič je ostal prav tako nezahteven kot v prvih dveh zbirkah.

Značilnosti tega nekultiviranega izraza so dolgi, realistični opisi pokrajine ali razpoloženja (dostikrat slabi, brez občutka za kompozicijo slike in stopnjevanje detajlov!), neduhovita zgradba pesmi (narava — razpoloženje), neizvirna in hudo zastarela metaforika (v dobi drznih metaforičnih kombinacij je skoraj neprijetno izvedeti, da je »mesec blestel kot rumeno zlat cekin« ali da so »zastori megle odeli vas« in pod.), šablonska struktura verzov brez izrazitega notranjega ritma (zlasti v pesmi s svobodnim stihom!) ter — najhujša pregreha — banalnost, kajti stíhi:

in skozi sanje
te gorko objamem,
in skozi sanje
te ljubeče vzamem
kakor v jeseni hruške zreli sad...

nikakor ne zaslužijo drugačne oznake.

Predvsem pa je ljubezenska zgodba Maričke Žnidaršič zapisana neorganizirano, kot intimni dnevnik, in le malokatero doživetje je izoblikovano v zaokroženo, učinkovito lirično celoto. Z bolj zanesljivim občutkom za dinamiko liričnega organizma, za rahločutnost liričnega tkiva bi lahko na primer pesnica pet pesmi cikla Zakasnela ljubezen združila v en sam učinkovit motiv ter v njem skoncentrirala zdaj nesmotrno porazdeljeno čustveno temperaturo. Podobna operacija bi oplemenitila še marsikateri lirični zapissek. Čustveno razburjenje sicer struji skozi verze, vendar le v malokateri pesmi doseže tisto visoko napetost, ki vžge iskro resnične lirične magije.

Lirika, sestavljena iz dveh tako različnih elementov, seveda ne more biti kvalitetno uravnotežena. V novi zbirki Maričke Žnidaršič so zategadelj poleg dobrih pesmi izrazito slabe in vstric uglašeni verzov takšni, ki bi po globljem kritičnem preudarku ne prišli v knjigo. Toda skoraj na sleherni strani neprijetno bije na uho ostra disonanca med dorašlim, zahtevnim gradivom ter primitivnim liričnim organom. Te disonance v prejšnjih dveh zbirkah skoraj ni bilo, saj je preprost pesniški instrument nekako ustrezal preprosti lirični vsebini. Idiličnega sožitja je zdaj konec in nova knjiga je brezobzirno, tvegajoč neuspeh, opozorila na nesorazmerje v pesniškem razvoju Maričke Žnidaršič.

Mitja Mejak